

el 15 de juny de l'any 453 (les altres dues són del 29 de maig del 454 i del 13 de març del 455). El primer a editar la carta fou Bucherius, pp.78-80. La carta també està editada a Leonis Opera, de Ballerini, amb el n^o CXXI.

Krusch 1 edita totes les cartes de Lleó a Marcià: aquesta ocupa les pp.257-260 de l'edició, a partir dels mss. München, 14540, f.101 ss.; M; L'; Florentinus Pluteus 21, n° 14, f.209 ss. i Venetus S. Marci, 169, ff.44 ss.

- Epistula Pascasini ad Leonem papam*.

- Domino uere sancto ac beatissimo ac apostolico mihi que postdum plurimum colendo papae Leoni Pascasinus: C, f.93^V.

- Domino uero sancto atque beatissimo ac apostolico mihi que post dominum plurimum colendo papae Leoni Paschasinus: Pa, p.217.

-Epistola Pascasini epsicopi ad Leonem Papam: Ber, f.73^V.

- Epistola Pascasini episcopi Alexandrini ad beatissimum papa Leonem: O.D., f.52^V.
- Epistola Paschasini episcopi ad beatissimum papam Leonem: M, f.68^R.
- Epistola Paschasini episcopi beatissimum papam Leonem de ratione paschali: G, f.123^R.
- In nomine diuino dei summi, incipit epistola Paschasini episcopi ad beatissimum papam Leonem de ratione paschali: O.B., f.84^R.
- Incipit epistola Pascasini episcopi ad beatissimum papam Leonem: K, f.175^R.
- Indictio sancti Leonis papae de tempore et anni. domino uere sancto atque apostolico mihi- que post deum plurimum colende papae Leonis Paschasinus: R, f.140^V.

El primer a editar la carta fou Bucherius, pp.75-77, a partir del ms. O.B. (cf. Jones, a EHR, p.215). També l'edita Ussher, a Brittaniae Ecclesiarum Antiquitates, London, 1687 , p.480) i Dublín, 1639, p.926.

Ens indica Jones, a Bedae Opera, p.55, nota 3, que a la llista de mss. que nosaltres ja hem citat, cal afegir-hi els Oxford, Bodleian Auct. F 3.14, ff.115^V-116^V i l'Scaliger, 49, f.62^r.

Krusch 1 reedita la carta (pp.245-250 de l'edició), a partir dels mss. K, M i Ber. La carta també es troba als mss. Paris, Bibl. Nat., lat. 4860, ff.150-151 i Vat. Reg. 586, f.115 i Reg. 755. Krusch assenyala com a edicions antigues, a més de les que ja hem citat, les de Labbeus-Cossartius, Sacrosanta Concilia, Paris, 1671, III, pp.1348-1350; Quesnel, Leonis Opera, I, p.209 i Cacciani, Leonis Opera, II, p.18.

Hem d'afegir que també està publicada a Sancti Leonis Magni opera, Lyon. 1700, pp.209 ss. (cf. Pa, Catàleg). Uid. també Zinner, Verzeichniss, 7650.

- Epistula Proterii ad Leonem papam*.

- Domino meo dilectissimo fratri et consacerdoti Leoni, Petrus in domino salutem: Pa, p.219.

- Incipit epistola Proterii sancti Alexandrini
episcopi ad beatissimum papam Leonem Romanae
urbis: O.D., f.53^V.

- Incipit epistola sancti Petri Alexandrini
episcopi ad beatum papam Leonem Romae: R, f.141^V.

- Incipit epistola sancti Proterii Alexandrini
episcopi ad beatissimum papam Leonem: G, f.123^V.

- Incipit epistola sancti Proterii Alexandrini
episcopi ad beatissimum papam Leonem: M, f.76^R.

- Incipit epistola sancti Proterii Alexandrini
episcopi ad beatissimum papam Leonem Romae:
O.B., f.88^R.

- Incipit epistola sancti Proterii episcopi
Alexandrini ad Leonem papam: L', f.30^R.

- Incipit epistola sancti Proterii episcopi
Alexandini ad Leonem papam: Be, f.59^V.

- Incipit epistola sancti Proterui ad beatissi-
mum papam Leonem Romae urbis: C, f.90^R.

Jones, a EHR, p.215, ja ens indica que una de les primeres edicions és la de Bucherius, pp.82 ss., i també la de Petavius, II, pp.871-874. Ambdues edicions fan servir el ms. O.B. Jan, a Historia cycli torna a editar la carta (pp.95-104), a partir dels mss. Oxford Bodleian, Auct. F NE 3.5; C ; O.D i Rhemensis 298. Està reimprès a la PL, LXVII, 507-514.

En realitat, però, el "primer" a editar la carta fou el mateix Dionís, dins de la seva Epistola ad Petronium (text editat a Krusch 2, p.67), on fa una mena de traducció de la carta, a pesar que ja existia una traducció llatina anterior (cf. Krusch 1, pp.267-269).

Krusch 1 edita la carta (pp.269-278), a partir dels mss. C, M i L'. Altres mss. per ell coneguts són el Rouen 524, s.IX, ff.89^V-93^R i els mss. que Jan utilitza per a la seva edició. Altres edicions antigues són les de Labbé, Sacrosancta Concilia, III, p.1350; Quesnel, Leonis Opera, I, p.322, el qual utilitza el text de l'edició de Bucherius, més les variants del ms. Oxford, Oriel College N 91 B; Ballerini, Leonis Opera, I, p.1264 i Cacciani, Leonis

Opera, II, p.386.

Cordoliani, a "Les traités", LXV, indica algun altre ms. no citat: Karlsruhe, CLXVII, s.IX, ff.47^V-48^V; Rouen I 49, s.IX, ff.89^V-93^V i Tours, 334, ff.10^V-11.

- Epistula Theophili ad Theodosium et prologus eiusdem*.

- Incipit epistola Theophili episcopi Alexandrini ad Theodosium Augustum: Be, f.65^r.

- Incipit epistula Teophili episcopi Alexandrini ad Tehodosium Augustum. piissimo et amantissimo: L', f.34^V.

- Incipit prologus Theophili Alexandrini episcopi ad Theodosio: G, f.160^V.

- Incipit prologus Theophili Alexandrini episcopi ad Theodosium: O.B., f.98^r.

Jones en parla a EHR, p.217 i indica que els dos textos, la Epistula i el Prologus semblen dues versions d'un mateix text. Bucherius, pp.471-473 i Petavius, II, 879-881, són

els primers a editar-lo a partir del ms. O.B.

Krusch 1, pp.220-226, l'edita a partir del ms. L'.

- Epistulae Hilarii ad Victorium et Victorii ad Hilarium*.

- Dilectissimo, honorabili sancto fratri Victorio, Hylarius episcopus: Pa, p.242.

- Epistola Hilarii papae ad Victorium. dilectissimo et honorabile: Be, f.54^V.

- In nomine domini nostri Ihesu Christi, incipit prologus cicli. dilectissimo et honorabili fratri Victorio, Hilarius: M, f.125^F.

- Incipit epistola Hilari pape ad Victorium. dilectissimo et honorabili sancti fratri: L', f.26^V.

Jones, a EHR, p.218, indica que la carta fou publicadà en primer lloc per Bucherius, pp.1 ss. i després per Mommsen, a MGH, Chronica Minora, I, pp.677-684. També A.Thiel, Epistolae Romanorum Pontificum, I, 1868, p.130.

Krusch 2, pp.16 ss. edita també la

carta a partir dels mss. Vaticà, Reg. 39, s.IX; Gotha, 75, s.VIII; M; K i L'. Krusch desconeix el ms. O.B., però utilitza l'edició de Bucherius que fa servir aquest ms.; Tours 334, s.IX; Vaticà, Reg. 586, s.X i Paris, Bibl. nat., lat. 4860.

Dekkers, Clauis, 1662, ens indica que també està editada a Regesta Pontificum Romanorum, edid. Ph.Jaffé. Una altra edició és la de S.Löwenfeld, F.Kaltenbrunner i P.Ewald, a Leipzig, 1885-1888 (uid. també F.Maassen, Geschichte der Quellen und Literatur des canonischen Rechts, 7, Gratz, 1870, nº282).

- Incipit praefacio Victorii. domino uere sancto et uenerabili in Christo pape Hilario urbis Romae episcopo Victorius: O.B., f.108^r.

- Incipit prologus ad eodem de ratione pasche. domino uere sancto et in Christo uenerabile papae Hilarum urbis Romae Victorius: K, f.198^r.

- Incipit prologus ad eodem de ratione paschae. domino uere sancto et in Christo uenerabili pape Hilario Victorius: M, f.125^r.

- Domino uero sancto et uenerabili in Christo papae Hylaro urbis Romae episcopo Victorius: Pa, p.243.

- Prologus Victorii ad Hilarum. domino uere sancto et in Christo uenerabili: Be, f.55^r.

El pròleg de Victori dirigit a Hilari està editat per Bucherius, pp.1-10. La resta de cites que podríem fer són les mateixes que les del text escrit per Hilari, perquè sempre han estat editats conjuntament.

- Eusebius Caesariensis dicit: dignum michi uidetur dicere quid Anatholius de pascha senserit: O.B., 93^v.

- Eusebius Caesariensis dicit: dignum mihi uideret: G, f.130^v.

- Eusebius Caesariensis episcopus dicit. sunt anni ab Adam usque ad diluuium: R, f.185^r.

- Eusebius dicit. Anatholius Laodiciae episcopus in doctrina philosophorum plurimo sermone: Pa, p.236.

Totes aquestes cites que parlen d'Eusebi no són altra cosa que extractes d'Eusebi, Geroni, etc.. sobre Anatoli de Laodicea (cf. Jones, a EHR,

- Eusebius Hieronimus Vincentio et suis, salutem.
uetus iste dissertorum: K, f.2^r.

- Exemplum suggestionis Boni*.

- Ennea Creci uocant id VIII cedeca id et Xteri-
da, id annales exemplum suggestionis Bonires
primiceri notariorum ad Iohannum papam: C, f.77^r.

- Exemplum suggestionis Boni primiceri notario-
rum ad Iohanem papam: R, f.167^v.

- Exemplum sugestionis Boni scriptio primiceri
notariorum ad Iohannem papam: O.D., f.59^r.

Podia existir una certa confusió
amb aquest text perquè en un ms. com O.B.,
sota un inc. que correspondria a l'exemplum,
s'hi amagava un De sollemnitatibus et sabbatis
et neomeniis (uid. aquest inc.). El veritable
Exemplum ha estat publicat per B.Krusch a Neues
Archiv, IX (1884), p.109. Jones, a EHR, p.215,
posa en dubte la idea de Mc Carthy (59) que
es tracti d'una falsificació. Altres mss. que
també posseeixen el text: Paris, Bibl. Nat.,
nal, 1615, ff.155^v-156^r; id., nal, 1613, f.12^v

i München, 14725 (Regensburg), s.IX, f.23^V.

El mateix Krusch fa una reedició d'aquest text a "Ein Bericht der päpstlichen Kanzlei", a Papstum und Kaisertum (ed. A.Brackmann), München, 1926, pp.56-58.

- Fragmenta Isidori, epistulae Isidori ad Sisebutum et Sisebuti ad isidorum*.

- Domino et filio Sisebuto Esidorus. dum te praestante ingenio fecundiaque: M, f.138^r.

- In nomine domini summi, incipit excarsum ex libris Ethimologiarum: Be, f.67^r.

- Incipit epistola Sisebuto rege Gisgotorum missa ad isidorum de libro rotarum: K, f.126^r.

- Incipit excarsum ex libris Etimologiarum de diebus: L', f.36^v.

- Incipit praefatio Esidori. domino et filio Sesebuto: Ba, f.1^r.

Hem relacionat sota un mateix epígraf, els diferents textos que, d'una manera clara, es referien a les obres d'Isidor de Sevilla. Ara bé, no tots els incipit corersponen a les mateixes obres, cal fer un petit comentari per separat. Com és habitual en mss. de còmput miscel.lanis, trobem un recull (uns excerpta) de les Etimologies, als mss. Be i L': creiem que no

cal dir-hi altra cosa que no sigui la seva identificació. Més interessants són, potser, els textos dels mss. M, K i Ba, perquè recullen fragments importants del De natura rerum (M i Ba) i de la carta que el rei Sisebut va enviar a Isidor com a "resposta" a la dedicatòria que li oferí el sant quan va escriure el DNR (K).

Thorndyke-Kibre ja indicaven que es tractava, si més no, del prefaci del DNR d'Isidor i que es trobava, a més, als mss. Dijon, 448, ss.X-XII, ff.37^V-47^V; Verdun, 26, s.X i Verdun, 27, s.XI (imprès a Augsburg, el 1472, amb el títol de De responsione mundi et de astrorum ordinatione i també a la PL, LXXXIII, 965-1018). Cal veure, a més, Kenney, The sources for the early History of Ireland, I, New York, 1929, 63.

Ara bé, qui edità aquests dos textos d'una manera definitiva, fou J. Fontaine, a Isidore de Seville. Traité de la Nature, Bordeaux, 1960. Fontaine (pp.27-28 i 37) té en compte els nostres mss., i inclús n'utilitza un (el K, amb la mateixa sigla al seu estudi i al nostre) per a l'edició del text. Des d'aquest

punt de vista, doncs, no hi hauria res més a comentar. Només voldríem apuntar nosaltres la confusió que podria existir en alguns mss. i escribes, entre el De natura rerum d'Isidor i el de Beda (el segon hauria tingut com a una de les seves fonts al primer): pensem, en concret, en un inc. com el De XII signa. signa duodecim uel a causis annalibus, del ms. Be, al qual hem referit nosaltres el possible comentari de tots els argumenta dels ff. 25^r-32^r d'aquest ms. Aquest text (no té títol inicial al ms., només un explicit) s'hauria de considerar potser, com pensa Jones, un ps. Beda, però també podria ser un ps. Isidor, seguint el mateix camí que hom consideraria per a la primera conclusió: té alguns elements del DNR d'Isidor. aquesta possible confusió hauria pogut tenir lloc en aquest ms. Be, i també a d'altres mss. posteriors a Beda

- Incipit prologum sancti Esidori de numero. Praefatio de quattuor disciplinis: K, f.15^r.

- Genera numerum in sensibus secundum Augustinum:
nonae aprilis norunt quinos*: R, f.196^V.

- Versus conscripti missi a domino per angelum
metrica ratione compositi: nonae aprilis norunt
quinos: O.B., f.147^R.

Parla d'aquests versos Jones a Bedae Pseudepigrapha, p.57, per indicar que és un poema molt freqüent a tot tipus de computus. Està imprès a PL, XC, 802^a i editat per Strecker, a MGH, Poetae Latini, IV, 670-671. És un vers que sovint va acompanyat d'un altre que comença per Octonae martis kalendas quinque. Sembla que la seva data de composició ha de ser anterior a Isidor, per una menció que trobem a les Etym., VI, 17,4.

A.Cordoliani, a "Contribution à la littérature de comput ecclesiastique au Moyen Âge", Studi Medievali, I (1960), pp.107-137 i 2 (1961), pp.169-208, també el cita (p.196), donant-li el títol de Rithmus de termino paschae i indicant també, que està comentat per W.E.Van Wijk (61). El darrer estudiós que citem i que estudia aquests versos, és el mateix Jones, a "A legend of St. Pachomius", Speculum,

XVIII (1943), pp.198-210.

- Hic est mundus diuisus in quatuor partes: K, f.84^r.
- Hieronimus de ratione paschae sic dicit: Be,f.52^v.
- Hyeronimus in prologo de racione paschale sic dicit: L', f.25^r.

- Ianua calculandi bis media sescla: O.B., f.138^r.
- In nomine domini nostri Ihesu Christi, incipiunt capitula de computum: M, f.5^r.
- Incipit anni ordo apud Aegyptios primus inuentus ut refert Macrobius*: O.B., f.101^r.
- Incipit anni ordo apud Aegyptios primus inuentus ut refert Magrouius Theodosius: K, f. 204^r.
- Incipit ordo apud Aegyptios primus: G, f.163^r.
 Es tracta de diferents textos, excerp-
 ta de les Saturnalia de Macrobi, I, 12-
 15 (cf. Jones, EHR, 217, per les cites exactes
 sobre el text de Macrobi, en l'edició de Ey-
 ssenhardt, del 1868). Sembla que es tracta
 d'una sèrie de textos que Beda ja coneixia
 i que ha donat peu, després, a una gran quanti-
 tat de comentaris en textos de còmput carolin-
 gis (uid. també Zinner, Verzeichniss, 12096).
- Incipit ars computi quomodo inuenta est: K, f.45^r.
Vid. Zinner, Verzeichniss, 12097.

- Incipit cyclus quem Victorius composuit: O.B.,
f.132^r.

Jones, a EHR, p.218-219, indica que aquest text (en realitat, moltes més columnes amb dades que no pas text) està editat per Gott.Friedlein, al Bollettino di Bibliografia e di Storia delle Scienze Matematiche e Fisiche, IV, Roma, 1871, pp. 447-463, sense tenir per a res en compte el pròleg (ja comentat abans). Després de les columnes, hi ha alguns textos en prosa, tal i com indicava ja el mateix Friedlein (62), i després dels textos, hi ha dos passatges no publicats: les Ianua calculandi bis media sescla (inc. citat fa un moment) i De ponderibus. pondus dictum est (ambdós textos recollits dins dels nostres mss.) (63).

- Incipit Chronica Esidori iunioris. breuem temporum per generationes: K, f.5^r.

- Incipit eiusdem de obseruaciones sancte pasche. episcopi Teophili pascha que: L', f.35^r.

- Incipit eiusdem de obseruatione sanctae paschae: Be, f.65^v.

- Incipit epistola de ratione lunae primo anno embo-

lismo: M, f.53^V.

- Incipit epitome. Moysen gentis Hebraeae qui primus omnium: K, f.3^r.

- Incipit formata episcoporum. Greci elementa litterarum numeros: Be, f.32^r.

- Incipit libellu s.Sibillae. fuit igitur hec Sibilla Priami regis filia: V, f.94^V.

- Incipit liber sancti Cypriani episcopi Cartaginensis ex auctoritate canonica: C, f.38^V.

Vid. Schanz, III, 349 i PL, IV, 601. Editat per W.Hartel, a CSEL, III, pp.371-394. Correccions a L.Wohleb, a Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche, Giessen, XXV (1926), pp.276 ss. (cf. Dekkers, Clavis, 47).

- Incipit praefacio sancti Felicis abbatis Cyrillitani: M, f.50^r.

- Incipit tractatus sancti Adthanasi episcopi Alexandrini de racione paschae: M, f.132^V.